

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

Кафедра філософії та міжнародної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан гуманітарно-педагогічного факультету
к. філософ. н., доцент
І.М. Савицька
_____ 04 червня 2022 р.

«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри філософії та
міжнародної комунікації
Протокол № 9 від 4 червня 2022 р.
Завідувач кафедри (в.о.) к. філософ. н., доцент
В.П. Культенко

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації
та регіональні студії»
Гарант ОП
(С.О. Білан)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО»

спеціальність 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітня програма «Міжнародні відносини»
Факультет (ННІ) гуманітарно-педагогічний

Розробник: к.юр.н., доцент кафедри філософії та
міжнародної комунікації Харчук О.О.

Київ – 2022

1. Опис навчальної дисципліни

Міжнародне приватне право

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»	
Освітня програма	«Міжнародні відносини»	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	-	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки	4	-
Семестр	7	-
Лекційні заняття	13 год.	-
Практичні, семінарські заняття	26 год.	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	94 год.	-
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих годин для денної форми навчання:		
аудиторних	2 год.	-
самостійної роботи студента	6 год.	-

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета вивчення дисципліни «Міжнародне приватне право» – формування у студентів стійкої системи знань у сфері правового регулювання приватно-правових відносин, ускладнених іноземним елементом та одержання студентами практичних навичок по застосуванню норм міжнародного приватного права для врегулювання даних суспільних відносин.

Завдання вивчення дисципліни «Основи приватних відносин» полягає в розкритті загальних питань теорії та практики міжнародного приватного права

(зокрема, поняття та сутності міжнародного приватного права, предмету його регулювання, особливостей методів міжнародного приватного права, його суб'єктного складу, системи джерел, поняття та сутності колізійної норми і специфіки її застосування, а також особливостей правового регулювання колізійних питань, що виникають в сфері речових прав з іноземним елементом, зобов'язального права з іноземним елементом, міжнародного сімейного, спадкового та трудового права); надати студентам комплекс знань, необхідних їм для опанування особливостей застосування колізійної норми на практиці та засвоєння специфіки роботи з нормативно-правовими актами з міжнародного приватного права.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **знати:**

- предмет, структуру, зміст курсу в обсязі робочої програми;
- основні поняття, принципи, джерела міжнародного приватного права;
- умови виникнення, розвиток, та припинення приватно-правових правовідносин;
- положення українського законодавства у сфері міжнародного приватного права;
- основні доктринальні положення міжнародного приватного права;

уміти:

- аналізувати наукову літературу з дисципліни;
- проводити порівняльно-правовий аналіз;
- аналізувати і узагальнювати судову практику;
- тлумачити норми та застосовувати норми законодавства, а також інші міжнародно-правові та національно-правові акт, в яких закріплені колізійні та матеріально-правові норми, що регулюють питання міжнародного приватного права;
- проводити науково-дослідну роботу в галузі міжнародного приватного права.

Набуття компетентностей:

- інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми в сфері міжнародних відносин, суспільних комунікації та регіональних студій, зовнішньополітичної діяльності держав, міжнародних взаємодій між державами, міжнародними організаціями та недержавними акторами, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов та передбачає застосування теорій суспільних наук та спеціальних наукових методів дослідження проблем міжнародних відносин.

- загальні компетентності (ЗК):

- 1) **ЗК3.** Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
- 2) **ЗК4.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- 3) **ЗК5.** Здатність працювати в міжнародному контексті.
- 4) **ЗК6.** Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- 5) **ЗК7.** Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- 6) **ЗК8.** Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- 7) **ЗК9.** Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.
- 8) **ЗК12.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

- фахові (спеціальні) компетентності (ФК):

- 1) **СК2.** Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.
- 2) **СК4.** Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.
- 3) **СК5.** Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.
- 4) **СК7.** Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, та місце в них України
- 5) **СК11.** Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місце у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.
- 6) **СК12.** Здатність до здійснення комунікації та інформаційно-аналітичної діяльності у сфері міжнародних відносин (українською та іноземними мовами).
- 7) **СК13.** Здатність аналізувати діяльність міжнародних недержавних акторів та транснаціональні відносини.

3. Програма та структура навчальної дисципліни

– повного терміну денної і заочної форми навчання;

Змістовий модуль 1.

Загальна частина міжнародного приватного права

Тема 1. Юридична природа та зміст міжнародного приватного права

Предмет міжнародного приватного права. Характеристика поняття «іноземний елемент»: його форми прояву та призначення. Критика поняття «іноземний елемент», як визначальної ознаки предмету міжнародного приватного права. Спеціальні методи правового регулювання приватних відносин, ускладнених іноземним елементом: переваги та недоліки їх застосування. Система міжнародного приватного права, як галузі права, науки та навчальної

дисципліни. Місце міжнародного приватного права в системі права. Взаємодія міжнародного приватного права з міжнародним публічним правом. Історія розвитку науки міжнародного приватного права: її витoki та основні наукові школи. Сучасні наукові теорії міжнародного приватного права.

Тема 2. Колізійна норма міжнародного приватного права

Сутність колізійної норми міжнародного приватного права: її поняття, структура та види. Зміст та випадки практичного використання основних видів колізійних прив'язок. «Гнучке» колізійне регулювання або «закон найбільш тісного зв'язку» у міжнародному приватному праві: сутності, історія виникнення та випадки застосування для регулювання приватних відносин з іноземним елементом

Тема 3. Особливості дії колізійної норми та специфіка застосування іноземного права для регулювання приватних відносин, ускладнених іноземним елементом

Тлумачення та кваліфікація норм міжнародного приватного права. Основні способи з'ясування судами змісту іноземного права. Сутність застереження про публічний порядок. Зворотне відсилання в міжнародному приватному праві. «Обхід» закону в міжнародному приватному праві та його правові наслідки. Взаємність у міжнародному приватному праві.

Тема 4. Джерела міжнародного приватного права

Види джерел міжнародного приватного права, їх юридична сила та ієрархія. Уніфікація норм міжнародного приватного права. Історія створення та основні напрямки діяльності Гаазької конференції з міжнародного приватного права. Міжнародні договори як джерела міжнародного приватного права. Внутрішнє законодавство як джерело міжнародного приватного права. Звичай як джерело міжнародного приватного права

Тема 5. Суб'єкти міжнародного приватного права

Правовий статус фізичних та юридичних осіб, як основних суб'єктів міжнародного приватного права. Особливості правового статусу держави в міжнародних приватно-правових відносинах. Внесок Гаазької конференції з міжнародного приватного права в уніфікацію норм, які регулюють колізійні питання правового статусу суб'єктів міжнародного приватного права

Змістовий модуль 2.

Особлива частина міжнародного приватного права Тема 6. Право власності та інші речові права в міжнародному приватному праві

Основні колізійні питання, що можуть виникнути у зв'язку з набуттям і реалізацією права власності й інших речових прав на майно. Практика застосування основних колізійних застережень для розв'язання цих питань. Міжнародно-правове регулювання та захист іноземних інвестицій. Зміст міжнародних договорів про сприяння та взаємний захист іноземного інвестування. Особливості діяльності Міжнародного центру по врегулюванню інвестиційних спорів.

Тема 7. Колізійно-правове та матеріально-правове регулювання правочинів, довіреності та позовної давності

Особливості законодавчого регулювання правочинів, ускладнених іноземним елементом в Україні. Колізійні прив'язки, що використовуються законодавством України для регулювання довіреності. Міжнародно-правове регулювання позовної давності. Колізійні прив'язки, що використовуються законодавством України для регулювання колізійних питань позовної давності. Порядок консульської легалізації офіційних документів в Україні та процедура посвідчення автентичності даних документів шляхом проставлення апостилю.

Тема 8. Колізійно-правове та матеріально-правове регулювання договірних зобов'язань, ускладнених іноземним елементом

Особливості регулювання договірних зобов'язань нормами міжнародного приватного права, зокрема нормами Закону України «Про міжнародне приватне право». Поняття зовнішньоекономічного договору та вимоги чинного законодавства України щодо його форми та змісту. Зміст двох міжнародно-правових актів, що мають велике значення для регулювання договірних відносин з іноземним елементом, а саме: Конвенції ООН про договори міжнародної купівлі-продажу товарів 1980 р. та Офіційних правил тлумачення міжнародних комерційних термінів (Інкотермс). Діяльність Гаазької конференції з міжнародного приватного права по уніфікації норм, що регулюють договірні зобов'язання з іноземним елементом.

Тема 9. Недоговірні зобов'язання в міжнародному приватному праві

Основні колізійні проблеми, що можуть з'явитися у зв'язку з виникненням недоговірних зобов'язань з іноземним елементом та розкриття змісту і практики застосування основних колізійних застережень, що використовуються для

розв'язання цих проблем. Особливості регулювання недоговірних зобов'язань, з іноземним елементом нормами міжнародного приватного права. Робота Гаазької конференції з міжнародного приватного права по уніфікації норм щодо недоговірних зобов'язань.

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	усь го	у тому числі					усь ого	у тому числі				
		л	п	л а б	інд	с.р		л	п	лаб	інд	с.р.
1	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Змістовий модуль 1. Загальна частина міжнародного приватного права												
Тема 1. Юридична природа та зміст міжнародного приватного права.	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Колізійна норма міжнародного приватного права	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Особливості дії колізійної норми та специфіка застосування іноземного права для регулювання приватних відносин, ускладнених іноземним елементом.	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-
Тема 4.	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-

Джерела міжнародного приватного права.													
Тема 5. Суб'єкти міжнародного приватного права	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 1	75	10	10			55	-	-	-	-	-	-	-
Змістовий модуль 2. Особлива частина міжнародного приватного права													
Тема 1. Право власності та інші речові права в міжнародному приватному праві	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Тема 2. Колізійно-правове та матеріально-правове регулювання договірних зобов'язань, ускладнених іноземним елементом	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Тема 3. Недоговірні зобов'язання в міжнародному приватному праві	15	2	2	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
Разом за змістовим модулем 2	45	6	6	-	-	33	-	-	-	-	-	-	-
Усього годин	120	16	16			88	-	-	-	-	-	-	-

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Тема 1. Юридична природа та зміст міжнародного приватного права	2
2.	Тема 2. Колізійна норма міжнародного приватного права	2
3.	Тема 3. Особливості дії колізійної норми та специфіка застосування іноземного права для регулювання приватних відносин, ускладнених іноземним елементом.	2
4.	Тема 4. Джерела міжнародного приватного права	2 2
5.	Тема 5. Суб'єкти міжнародного приватного права	2
6.	Тема 6. Право власності та інші речові права в міжнародному приватному праві.	2
7.	Тема 7. Колізійно-правове та матеріально-правове регулювання правочинів, довіреності та позовної давності.	2
8.	Тема 8. Колізійно-правове та матеріально-правове регулювання договірних зобов'язань, ускладнених іноземним елементом	2
9.	Тема 9. Недоговірні зобов'язання в міжнародному приватному праві	4
10.	Тема 10. Особливості регулювання шлюбно-сімейних відносин нормами міжнародного приватного права.	2
11.	Тема 11. Особливості регулювання спадкових відносин нормами міжнародного приватного права.	2
12.	Тема 12. Особливості регулювання трудових відносин нормами міжнародного приватного права	2

5. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами

1. Виникнення міжнародного приватного права (МПП) як науки та галузі знань.
2. Виникнення та розвиток МПП в Україні.
3. Предмет і методи правового регулювання МПП.
4. Завдання і система МПП.
5. Тенденції розвитку та особливості предмета МПП зарубіжних держав.
6. Колізійно-правовий метод у МПП.
7. Матеріально-правовий метод у МПП.
8. Порівняльний метод у МПП.
9. Значення порівняльного правознавства для МПП.
10. Питання цивільного процесу в МПП.
11. Зближення законодавства різних держав та значення цих процесів для МПП.
12. Загальна характеристика джерел МПП та їх співвідношення в різних державах.
13. Конституції іноземних держав і МПП.
14. Міжнародні двосторонні договори за участю України і норми МПП в них.
15. Міжнародні багатосторонні договори за участю України і норми МПП в них.
16. Поняття уніфікації та її види.
17. Міжнародні організації та уніфікація норм МПП.
18. Нормативно-правові акти України та норми МПП в них.
19. Законодавство іноземних держав, що містить норми з МПП.
20. Закони держав з міжнародного приватного права.
21. Європейський кодекс приватного права та його вплив на формування норм МПП.
22. Судові рішення та нормотворча діяльність у МПП.
23. Доктрина як джерело МПП.
24. Міжнародне приватне право країн Латинської Америки.
25. Міжнародне приватне право англо-американської сім'ї права.
26. Поняття колізійної норми та її будова.
27. Види колізійних норм та формули прикріплення.
28. Основні, додаткові, субсидіарні, гнучкі колізійні прив'язки.
29. Дія колізійних норм у часі.
30. Односторонні та двосторонні колізійні норми.
31. Колізійні норми, що визначають особистий статус фізичних та юридичних осіб.
32. Колізійні норми, що застосовуються до правочинів.
33. Матеріально-правові норми в МПП.
34. Взаємність у МПП.
35. Тлумачення, кваліфікація та «конфлікт кваліфікацій» у МПП.
36. Основні способи вирішення проблеми кваліфікації.
37. Позитивне застереження про публічний порядок.
38. Негативне застереження про публічний порядок.
39. Законодавство України про публічний порядок.

40. Зворотне відсилання в МПП.
41. Відсилання до закону третьої держави.
42. Обхід закону в МПП.
43. Встановлення змісту іноземного закону.
44. Правові режими, що надаються фізичним особам.
45. Поняття «іноземний громадянин» та умови, що змінюють їх правовий статус.
46. Правосуб'єктність іноземних громадян у цивілістичних відносинах з «іноземним елементом».
47. Правоздатність та дієздатність іноземних громадян, які наділені імунітетами та привілеями.
48. Цивільно-правова відповідальність іноземних громадян, які наділені імунітетами та привілеями.
49. Правосуб'єктність громадян України за кордоном.
50. Особливості правового статусу біпатридів у цивілістичних відносинах з «іноземним елементом».
51. Правосуб'єктність біженців у цивілістичних відносинах з «іноземним елементом».
52. Особистий закон фізичної особи.
53. Поняття «юридична особа» та її особистий статут.
54. «Національність» юридичної особи.
55. Діяльність іноземних юридичних осіб в Україні.
56. Загальна та спеціальна правоздатність іноземних юридичних осіб.
57. Правові режими, що надаються юридичним особам.
58. Правовий статус представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності.
59. Правовий статус суб'єктів господарювання України за кордоном.
60. Правосуб'єктність міжнародних юридичних осіб.
61. Держава як суб'єкт цивільно-правових відносин з «іноземним елементом».
62. Міжнародно-правові основи імунітету держави.
63. Види імунітету держави у приватноправових відносинах за участю «іноземного елемента».
64. Особи, що представляють державу в цивільно-правових відносинах з «іноземним елементом».
65. Україна як суб'єкт МПП.
66. Колізійні питання речових прав.
67. Власність України, що перебуває за кордоном.
68. Об'єкти права власності іноземних суб'єктів в Україні.
69. Об'єкти, що не можуть перебувати у власності іноземних громадян, юридичних осіб інших держав, міжнародних об'єднань.
70. Колізійні питання права власності в МПП.
71. Колізійні питання права власності за законодавством України.
72. Іноземні інвестиції в Україні (міжнародний приватноправовий аспект).
73. Правосуб'єктність осіб у вільних економічних зонах.
74. Трудові відносини з «іноземним елементом» та джерела їх правового регулювання.
75. Колізії у трудових правовідносинах та їх правове вирішення.

76. Праця громадян України за кордоном.
77. Праця іноземців в Україні.
78. Відшкодування шкоди працівникові за нормами міжнародних договорів.
79. Норми національного законодавства України щодо відносин за участю «іноземного елемента».
80. Поняття шлюбу і сім'ї та їх значення в МПП.
81. Матеріальні умови вступу в шлюб.
82. Формальні умови вступу в шлюб.
83. Правове регулювання особистих відносин між подружжям.
84. Правове регулювання майнових прав та обов'язків подружжя.
85. Реалізація аліментних зобов'язань у МПП.
86. Усиновлення і норми МПП.
87. Міжнародно-правове регулювання сімейних відносин.
88. Визнання дійсності та недійсності шлюбів у МПП.
89. Визнання розірвання шлюбу в МПП.
90. Колізійні питання спадкування в МПП.
91. Особливості спадкування нерухомого майна.
92. Спадкування за заповітом.
93. Спадкування за законом.
94. Особи, які мають право на обов'язкову частку у спадщині, та негідні спадкоємці.
95. Міжнародно-правове регулювання питань спадкування.

6. Методи навчання

Словесні: лекційний метод, розповідь, пояснення, бесіда, дискусія;
практичні: метод вправ, практична робота; наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

7. Форми контролю

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, письмовий контроль, тестовий контроль.

Форма контролю: екзамен.

7. Розподіл балів, які отримують студенти

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

9. Методичне забезпечення

1. Робоча програма.
2. Опорні конспекти лекцій.
3. Електронний навчальний курс «Міжнародне приватне право».

10. Рекомендована література

І. Базова

1. Білоусов Є.М., Яковюк І.В. Міжнародне приватне право / Є.М. Білоусов, І.В. Яковюк. Харків : Право, 2021. 408 с
2. Діковська І. А. Принципи правового регулювання міжнародних приватних договірних зобов'язань / І. А. Діковська. — К. : Юрінком Інтер, 2014. — 464 с.
3. Довгерт А. С. Міжнародне приватне право / А.С. Довгерт.-К. Україна, 2012. — 458 с.
4. Енциклопедія міжнародного права у 3-х томах / За ред.: Ю.С. Шемшученка, В.Н. Денисова. – К. Фенікс, 2014-2019 рр.
5. Кисіль В.І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації. – К., 2000. – 429 с.
6. Міжнародне приватне право : підручник / [Є. М. Білоусов, І. М. Жуков, В. В. Комаров, І. В. Яковюк та ін.] ; за заг. ред. Є. М. Білоусова, І. В. Яковюка. — Харків : Право, 2021. — 408 с.
7. Міжнародне приватне право. Підручник / за ред. Жушмана В. П., Шуміло І.А.. – К., 2011. – 320 с.
8. Мироненко І.В. Міжнародне приватне право: Навчальний посібник – К., 2012 – 272 с.
9. Степанюк А.А. Міжнародне приватне право: Підручник. – Х., 2008. – 696 с.
10. Фединяк Г.С. Міжнародне приватне право. Підручник / Г.С. Фединяк, Л.С. Фединяк.-Л К:Атіка, 2012 – 565 с.
11. Фединяк Г.С. Міжнародне приватне право. Підручник / Г.С. Фединяк, Л.С. Фединяк.-Л К:Алерта, 2019 – 504 с.
12. Чубарєв В. Л. Міжнародне приватне право: Навчальний посібник. – К., 2006. – 608 с.

ІІ. Допоміжна

1. Авторське право і суміжні права. Європейський досвід: у 2-х книгах // За ред. А.С.Довгерта. – Книги 1,2: Нормативні акти і документи. Європейська інтеграція України // Уклад. В.С.Дроб'язко. – К.: Видавничий Дім “Ін Юре”, 2001. – 520 с.

2. Безух О. В., Волянська Г. М., Галянтич М. К., Довгерт А. С., Кампо В. М.. Актуальні проблеми методології приватного права / Академія правових наук України. НДІ приватного права і підприємництва / О. Д. Крупчан (заг.ред.). — К. : НДІ приватного права і підприємства АПрН України, 2005. — 264 с.

3. Васильченко В. Спадкування права на обов'язкову частку за новим цивільним законодавством: доктринальні проблеми / В. Васильченко // Право України. - 2003. - № 10. - С.119-123.

4. Винар Л. В. Правовий статус юридичних осіб, заснованих державою: Дис... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Винар Любомир Вікторович. — Л., 2006. — 189 с.
5. Давидова Н.О. Особисті немайнові права: навчальний посібник. / Н.О. Давидова. — К.: Видавничий дім «Інюре», 2008 — 160с.
6. Довгерт А. С., Кузнецова Н. С., Кот О. О., Боднар Т. В., Отрадна Л. О.. Цивільний кодекс України: Постатейний науково-практ. коментар:У 2 ч. / Верховний Суд України — К. : Юстініан, 2005. — Ч. 2 — 1008 с.
12. Заїка Ю.О. Спадкове право України / Ю.О. Заїка. - К., Істина, 2006. – 216с.
13. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток / Ю.О. Заїка. Монографія. 2-ге вид. – К.: КНТ, 2007 . – 288 с.
14. Ієвіня О.В., Мироненко В.П., Павловські Н.В., Пилипенко С.А. Право інтелектуальної власності: схеми та роз'яснення: навч. посібник: К.: КНТ, 2007-264 с. Інтелектуальна власність в Україні: проблеми теорії і практики: Зб.наук. статей / За ред. Ю.С.Шемшученка, Ю.Л.Бошицького. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України, 2002. – 424 с.
15. Луць В. В. Контракти в підприємницькій діяльності: навч. посіб. / В.В. Луць //МОН України. — 2-е вид., перероб. і доп. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 576 с.
16. Розробка механізму правового регулювання договірних відносин у підприємницькій діяльності / за заг. ред. акад. АПрН України В. В. Луця; Акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва / Луць (Ред.). — К. : НДІ приват. права і підприємництва, 2009. — 299 с.
17. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захист) / Р.О. Стефанчук Монографія/Відп.ред. Я.М.Шевченко.
18. Сучасний українсько-англійський юридичний словник: Близько 30000 термінів і стійких словосполучень / І. І. Борисенко, В. В. Саєнко, Н. М. Конончук, Т. І. Конончук. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 632 с.
19. Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А. Гражданское право Украины: Учебник. – Х.: ООО “Одиссей”, 2004. – 960 с.
20. Цюра В.В. Речові права на чуже майно / В.В. Цюра. Науково-практичний посібник. – К.: КНТ, 2006. – 136 с.
21. Шевченко Я. М., Бошицький Ю. Л., Бабаскін А. Ю., Венецька М. В., Кучеренко І. М. Актуальні проблеми цивільного права і цивільного процесу в Україні / Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України / Ярославна Миколаївна Шевченко (відп.ред.). — К., 2005. — 456 с.
22. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. енциклопедія, 1998. – Т. 1.

7. Інформаційні ресурси

1. <http://www.rada.kiev.ua/> – Верховна Рада України.
2. <http://www.naiou.kiev.ua> – Національна академія внутрішніх справ України.

3. <http://www.kmu.gov.ua> – Кабінет Міністрів України.
4. <http://www.nau.kiev.ua> – Нормативні акти України.
5. <http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.